

## หมี่

### หมี่

**ความหมาย** ของหมี่ ผจญ สุวรรณวงษ์ (2522 : 6-8) ได้กล่าวถึง ความหมาย และวิธีการทนายหมี่ไว้ดังต่อไปนี้

**หมี่** หมายถึง การตีปัญหาหรือการทนายปัญหา

คำว่า “**หมี่**” ออกจะเป็นคำแปลใหม่ พักอยู่สำหรับผู้ที่ยังเคยได้ยินเพราะ ดูไม่ออกว่าเป็นภาษาอะไรกันแน่ ดังนั้น บางท่านที่ได้ยินไม่ถนัดหรือไม่แน่ใจอาจจะถามย้ำ อีกทีหนึ่งว่า “**มัดหมี่**” หรือ ซึ่งเป็นคนละเรื่องกับคำว่า “**หมี่**”

หมี่ เป็นคำมาจากภาษาจีน เป็นการเล่นชนิดหนึ่งของจีน ผะ แปลว่า ตี หมี่ แปลว่า คำ, ความมืด, ปัญหา เมื่อรวมกันก็จะหมายถึง การตีปัญหาหรือการทนายปัญหานั้นเอง ซึ่งการทนายปัญหานี้ แปลกกว่าที่ไทยเรามี เพราะมีการเขียนปัญหาเป็นร้อยกรอง และมีการตีม้าล้ออีกทีก็กรีกโครม ไทยเราได้นำมาดัดแปลงเป็นการเล่นของเรา โดยเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่าง แต่ก็ยังคงใช้ชื่อเดิมอยู่ เพื่อเป็นการรักษาถ้อยคำเดิมไว้

### ความเป็นมาของหมี่

นายจิตติ เตชะวนิชย์ อายุประมาณ 70 ปี บ้านอยู่ที่ตลาดบางบ่อ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ได้เล่าว่า เมื่อประมาณปี พ.ศ.2478 ได้เห็นการเล่นหมี่ที่สำเพ็ง กรุงเทพฯ โดยคนจีนที่มีความรู้ได้นำเอาคำประพันธ์ของจีนมาทำเป็นตัวปัญหาให้ทนายกัน คนไทยที่เห็นวิธีเล่นก็นำเอามาดัดแปลงโดยนำเอาฉันทลักษณ์ที่มีอยู่ในภาษาไทยมาแต่งเป็นตัวปัญหา แล้วกำหนดวิธีการทนายเสียใหม่ให้ผิดไปจากเดิมจนเป็นลักษณะเฉพาะ เมื่อพูดถึงหมี่ในปัจจุบันแล้วจะนึกถึงเฉพาะโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ของไทยเท่านั้นไม่ได้ นึกถึงของจีนเลย

ต่อมาได้มีผู้นำหมี่แบบไทยๆ ไปเล่นในสถานที่ต่างๆ เช่น ที่จังหวัดชลบุรี และสมุทรปราการ แต่ที่นิยมเล่นกันมากที่สุดได้แก่ เขตอำเภอบางบ่อ สมุทรปราการ งานที่นิยมเล่นกันมากที่สุดได้แก่ งานนมัสการหลวงพ่อบาน งานลอยกระทง และที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นการเล่นหมี่ในเขตบางบ่อเท่านั้น

ในระยะแรกของการเล่นหมี่ มีการเล่น (ทนาย) เพียง 2 แบบเท่านั้นคือ ชนิดขึ้นต้นเหมือนกันและลงท้ายเหมือนกัน ในปัจจุบันได้คิดแบบการทนายให้มากขึ้น มีถึง 6 แบบด้วยกัน

ผู้คิดทำตัวปัญหาเรียกว่า “นางโรง” นายโรงจะต้องคิดทำปัญหาไว้ให้มากเพื่อให้พอกับการเล่นทั้งคืน ปัญหาเหล่านี้จะถูกแขวนไว้ที่ราวลวดเมื่อมีคนทลายปัญหาใดถูกก็จะปลดแผ่นนั้นออก แล้วนำแผ่นใหม่มาแขวนแทน ผู้ทลายถูกจะได้รับรางวัล

ผู้ที่ทลายปัญหาหะหมี่ไม่ต้องเสียเงินค่าทลายเลย แต่ถ้าหากทลายถูกก็จะได้รับรางวัล ซึ่งถ้ามือดีจับสลากได้รางวัลดีไป รางวัลส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นของใหม่ๆ ที่ต้องแบกหามทั้งสิ้น เป็นต้นว่า กะทะยักษ์ กะละมังยักษ์ ครก ข้าวสาร 1 กระสอบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความครึกครื้น แต่ปัจจุบันนี้สภาวะเศรษฐกิจในบ้านเมืองเราไม่ใคร่ดีนัก ของรางวัลซึ่งได้มาจากพ่อค้า คหบดี และผู้ที่นิยมหะหมี่มีไม่มากเหมือนในสมัยก่อน ของรางวัลจึงมีราคาย่อมเยาลงไปกว่าเดิม

### วิธีการทลายหะหมี่

ผู้ที่ทลายหะหมี่ ก่อนทลายจะต้องแจ้งความประสงค์กับนายโรงก่อน โดยมายืนที่หน้าไมโครโฟน แล้วอ่านหมายเลขประจำหะหมี่บทนั้นๆ เมื่อนายโรงได้ยินแล้วจะตีกลองทัดเป็นสัญญาณว่าทราบแล้ว 1 ครั้ง ผู้ทลายก็เริ่มทลายได้โดยอ่านไปที่ละวรรคพร้อมกับทลายด้วย ถ้าถูกทั้งหมดนายโรงจะกดกริ่งยาว 1 ครั้ง แล้วนายโรงก็ให้ผู้นั้นจับสลากรางวัล ถ้าทลายผิดไม่มาก คือ เพียงวรรคหนึ่งหรือสองวรรค นายโรงจะเคาะข้างกลองครั้งหรือสองครั้ง เท่ากับจำนวนวรรคที่ทลายผิด แล้วตีกลองเป็นเสียง “ตะลุ้งตุ้ง” คนอื่นๆ จะช่วยกันร้องรับว่า “เฮี้ยว” ไปเรื่อยๆ ตามจังหวะกลองที่นายโรงตี ซึ่งจะตีประมาณ 5-6 ครั้ง ดังนั้นจึงฟังเป็น เสียง “ตะลุ้งตุ้ง เฮี้ยว ๆ ๆ ๆ ๆ” น่าสนุกสนานดี ถ้าทลายผิดหลายวรรคนายโรงจะไม่เคาะข้าง กลอง แต่จะตีเป็นเสียง “ตะลุ้งตุ้ง” แล้วคน อื่นๆ ก็ช่วยรับ “เฮี้ยว” เช่นกัน การตีกลองและส่งเสียงร้องเช่นนี้ทำเป็นทำนองว่า “ไล่เข้าป่าไป” เพราะทลายไม่ถูก แต่ก็ไม่ถือว่าเป็นการไล่ที่จริง จังนัก ถือเป็นความสนุกสนานกันมากกว่า เพราะผู้ที่ทลายผิดเองก็พลอยร้อง “เฮี้ยว” ไปกับเขาด้วยเช่นกัน

การที่นายโรงเคาะข้างกลองเป็นการบอกไปให้ว่าทลายผิดไปวรรคหนึ่งหรือสองวรรคนั้น จะเป็นการสร้างความตื่นเต้นให้แก่ผู้ทลายและคนอื่นๆ เป็นอย่างมาก ยั่วให้พยายามคิดทลายใหม่ แต่นางโรงจะไม่บอกว่าผิดวรรคใด ต้องคิดเอาเอง และถือเป็นมรรยาทอย่างหนึ่งว่าควรให้โอกาสแก่ผู้ที่ทลายผิดนั้นได้แก้ตัวก่อน เมื่อคิดไม่ออกจึงเป็นโอกาสของอื่นบ้าง

รูปแบบของหะหมี่ แบ่งเป็น 6 ชนิด คือ

1. หะหมี่ที่เป็นคำทาย
2. หะหมี่ที่เป็นรูปภาพหรือภาพประกอบคำหะหมี่
3. หะหมี่ที่มีคำตอบเป็นคำผันวรรณยุกต์
4. หะหมี่ที่มีคำตอบเป็นคำผวน
5. หะหมี่ที่มีคำตอบขึ้นต้นเหมือนกัน
6. หะหมี่ที่มีคำตอบลงท้ายเหมือนกัน

### ตัวอย่าง

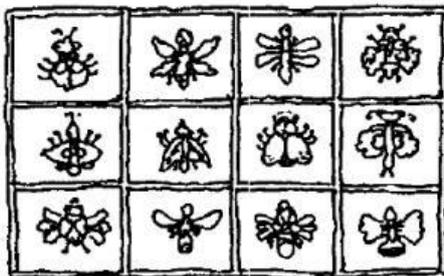
#### 1. หะหมี่ที่เป็นคำทาย

- อะไรเอ๋ย เขียวชะอุ่มพุ่มเสด็จ มีแต่เม็ดไม่มีใบ (ฝน)
- อะไรเอ๋ย โตเท่าภูเขา เบานิดเดียว (เมฆ)
- อะไรเอ๋ย คนจับมันไม่ได้เพราะไม่มีตัวตน แต่ถ้าจับคนหน้ามิดตามัว (ลม)
- อะไรเอ๋ย สูงเท่าเขาเขียว กินคนเดียวเมากันทั้งเมือง (ราหุอมจันทร์)
- อะไรเอ๋ย คันเบ็ดเจ็ดคัน ข้ามค้ำพญาแมนใครทนายได้จะให้หัวแหวน (รัง)
- อะไรเอ๋ย ถ้าชี้ร้องทัก เกิดท้องสุนัขเห็นแต่กลางคืน (ดาวตกหรือผีพุ่งไต้)
- ดงอะไรเอ๋ยไม่รู้ลึก (ดงดิบ)
- อะไรเอ๋ย อยู่ไม่เป็นที่ชอบหนีเราไป (เวลา)
- อะไรเอ๋ย ชอบมากับฝน เวลาอยู่ข้างบนร้องเสียงดัง (ฟ้าร้อง)

#### 2. หะหมี่ที่เป็นรูปภาพ

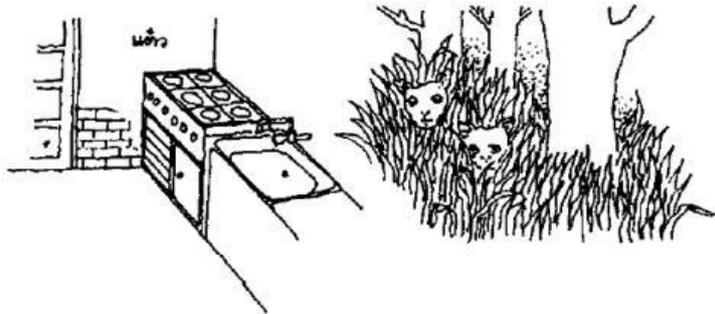
##### ภาพที่ 1

ฟังดูน่าขบขัน แต่ตัวจริงแล้วสวยงาม คนชอบจับไปเก็บไว้สะสม  
(เป็นสัตว์ปีก ชื่อข้างหน้าน่ากลัว แต่ชื่อข้างหลังคนชอบสวมใส่)



ภาพที่ 2

ชื่ออยู่ในครัว ตัวอยู่ในป่า ไปๆ มาๆ คนชอบเลี้ยงดู  
(เป็นสัตว์เลี้ยงชนิดหนึ่ง)



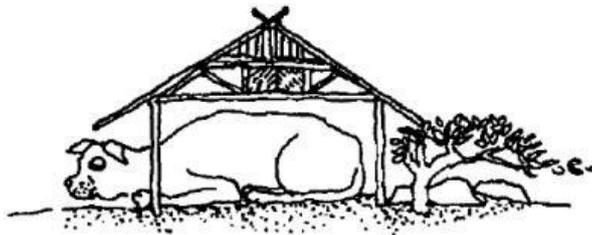
ภาพที่ 3

กระท่อมน้อยปลายดงยืนอยู่โดดเดี่ยว อยู่ใกล้ต้นไม้เขียว ไฟไหม้ไม่กลัว  
(เป็นสิ่งที่สัตว์สร้างขึ้น เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย)



ภาพที่ 4

ตัวเท่าหม้อแกง มีแรงไม่มาก ถ้าเกิดอันตราย หลบใต้หลังคา  
(เป็นสัตว์ที่เดินช้า อาศัยอยู่บนบกหรือในน้ำก็ได้)



ภาพที่ 5

ตอนเช้าเวลาตื่นนอน ทุกคนมักจะลืมอะไร  
(เป็นกิจวัตรที่มนุษย์ต้องทำตอนตื่นนอน)



ภาพที่ 6

แรกๆ เป็นสีเขียว เคี้ยวไปเคี้ยวมา รอยหนักหนา  
(เป็นการกระทำอย่างหนึ่งของมนุษย์ โดยเฉพาะคนแก่)



ภาพที่ 7

คนใส่แว่นต้องเกี่ยวกับอะไร  
(ถ้าสายตาไม่ดีใส่แว่นต้องเกี่ยวกับอะไรกันแน่ๆ เป็นอวัยวะอย่างหนึ่งของมนุษย์อยู่ข้างๆ ใบหน้า)



## คำเฉลย

### มะหมี่รูปภาพ

- ภาพที่ 1 ผีเสื้อ
- ภาพที่ 2 กระจ่าง
- ภาพที่ 3 จอมปลวก
- ภาพที่ 4 เต่า
- ภาพที่ 5 ลีมตา
- ภาพที่ 6 คนกินหมาก
- ภาพที่ 7 หู

วาดภาพ

โดย พิมพ์วิภา เปรี้ยวพานิช

### 3. มะหมี่ที่มีคำตอบเป็นการผันวรรณยุกต์

- เช่น คันทูหาไม้ไซหู (แยง)
- เอกสู่อุตลุคยุดย้อหา (แย่ง)
- เจอโทโตกันลันมา (แย้ง)
- ทายมาเร็วเร็วเข้าเอ้าไว (แยง แย่ง แย้ง)

### 4. มะหมี่ที่มีคำตอบเป็นคำพวน

- เช่น รุหนึ่งนางเท่านั้น      จึงมี (รูตะ ระตุ)
- รูลอบอิงมาลี              เร่งอ้าง (รูเณ เรณู)
- รู ครองครอบธานี        เมืองย่อย (รูตะ ระตุ)
- รู มุ่งจงคิดล้าง            นุ่งน้องตนเสีย (รูหา ร่าหู)

### 5. ะหมี่ที่มีคำขึ้นต้นเหมือนกัน

เช่น	จตุบาทมันชาติเชื้อ	วานร (กระบี่)
	ไร่บาทเขตสาคร	ใหญ่กว้าง (กระบะ)
	นามจังหวัดวานวอน	ตายหน้อย (กระบี่)
	ใช้ใส่สิ่งของอ่าง	เอ๋ยให้เรียมยิน (กระบุง)

### 6. ะหมี่ที่มีคำลงท้ายเหมือนกัน

เช่น	เป็นโรคนี้ที่ต้องดับ	ทุกคนมีครบ (โรคพิษสุนัขบ้า)
	ตามจับตามยิงกลิ้งหนี	(สะบ้า หัวเข่า)
	ในน้ำจืดหนองพอมิ	เทพฤกษ์นิกที (ลูกสะบ้า)
	จังหวัดมีเด่นเห็นกัน	(ปลาบ้า)

## การนำะหมี่มาใช้ในการเรียนการสอน

เราสามารถนำะหมี่มาใช้ในการเรียนการสอนได้ 4 ประเภท คือ ผจกญ  
สุวรรณวงษ์ (2522 : 14-16)

1. ะหมี่ตามเฉพาะในบทเรียน
2. ะหมี่ตามคำศัพท์
3. ะหมี่ที่มีเนื้อหาในบทเรียนและคำศัพท์
4. ะหมี่เพื่อความบันเทิง

1. ะหมี่ที่ตามเฉพาะเนื้อหาในบทเรียน เช่น บทเรียนในเรื่องสามก๊ก ชื่อตัวละครที่จำยากและมีมากมาย เราก็สามารถคำเอาชื่อเหล่านี้มาสร้างเป็นะหมี่ตามเด็กได้ เด็กจะจำชื่อตัวละครจากปัญหาที่เราตั้งไว้ได้ดียิ่งกว่าอ่านตามเนื้อเรื่องธรรมดา เพราะข้อความในะหมี่เป็นร้อยกรองจำง่ายกว่า

2. ะหมี่ที่ตามเฉพาะคำศัพท์ เราสามารถรวบรวมคำศัพท์มาจัดไว้เป็นหมวดหมู่ เช่น คำศัพท์ที่ขึ้นต้นเหมือนกัน คำศัพท์ที่ลงท้ายเหมือนกัน แล้วแต่งะหมี่สวมลงไปนำไป ให้เด็กทาย เด็กจะพอใจมากกว่าที่ครูจะบังคับให้ท่อง ครูอาจจะแต่งเป็นกลอนดอกสร้อย เพราะะหมี่ที่เป็นดอกสร้อยทายกันเพียงเจ็ดวรรคเท่านั้น วรรคแรกไม่ต้องทายแต่เป็นคำเชิญชวน เช่น

### เมืองเอ๋ยเมืองนี้

เพชรพลอยมีมากมายมหาศาล	(จันทบุรี)
เป็นเมืองเก่าเมืองแก่แต่โบราณ	(ลพบุรี)
น้ำตาลหวานเมืองนี้ดีจริงจริง	(เพชรบุรี)
อยู่ชายทะเลแปลว่าน้ำช่อตามหนอง	(ชลบุรี)
เขมรเข้ามาบ่อยบ่อยนำเกรงยิง	(ปราจีนบุรี)
มีทองคำมากมายได้ฟังฟัง	(กาญจนบุรี)
อย่ามัวนั่งเพลงอีแซวเล่นแล้วเอ๋ย	(สุพรรณบุรี)

3. **หะหมิต์มีทั้งเนื้อหาในบทเรียนและคำศัพท์** ชนิดนี้เป็นการนำชนิดที่ 1 กับชนิดที่ 2 มารวมกัน

4. **หะหมิต์เพื่อความบันเทิง** ครูให้ทายหะหมิต์ที่ซ้ำๆ อาจไม่เกี่ยวกับเรื่องที่เรียนก็ได้ แต่เป็นเรื่องทั่วๆ ไป เช่น

### โคลงสี่สุภาพ

รูหนึ่งคล้าที่หม้อ	นามมี (ตามค)
นามหนึ่งตัวกาลิ	เล่ห์ร้อย (แม่มค, พ่อมค)
แมลงหนึ่งเรียวแรงมี	เกินยิ่ง ตัวนา (มค)
สัตว์หนึ่งลายลวดพร้อย	สีห้า นามไหน (ชะมค)

จะเห็นได้ว่า ในบาทที่หนึ่งของโคลง มีถ้อยคำที่สร้างความครึกครื้นให้แก่เด็กอยู่ด้วย คือคำว่า “หม้อ” เรามักจะเอาไปเปรียบกับอวัยวะเพศหญิง คงไม่ปฏิเสธว่า เมื่อพูดถึงเรื่องนี้แล้วจะรู้สึกปกคตอยู่ได้โดยไม่ซ้ำ

### การใช้หะหมิต์ประกอบการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย

1. **ใช้หะหมิต้นำเข้าสู่บทเรียน** ในการสอนแต่ละครั้งก่อนที่จะสอนเนื้อหา ครูจะต้องจูงใจให้นักเรียนสนใจและพร้อมที่จะเรียนด้วยวิธีการต่างๆ “หะหมิต์” ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ใช้ได้ดีในเรื่องนี้ เป็นต้นว่า ครูจะเริ่มสอนเรื่อง “ลักษณะของคำไทยแท้” ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ครูอาจนำด้วยหะหมิต์ที่มีคำตอบเป็นคำผันวรรณยุกต์ ที่ว่า

พี่ต้องไปละไอน้อง (ลา)	
เอกลองเลยมาสาย (ล่า)	
โทใส่เหน้อยใจกาย (ล้า)	
รีบเร็วไวทายมาเลย	
ผันอักษรบทนี้	อย่างไร พี่เอ๋ย
หนึ่งสิบเสาะแสวงไป	บ่หยั้น (หา)
โรคติดต่อเป็นภัย	ชนม์ชีพ เราเอ๋ย (ห่า)
สองคู่หนึ่งหน่วยนั้น	ช่วยเว้าคำทาย (ห่า)

เมื่อนักเรียนทาย “**มะหมี่**” สองบทนี้แล้วครูก็นำสนทนาถึงเสียงและรูปวรรณยุกต์ในภาษาไทยที่มีอิทธิพลให้ความหมายของคำเปลี่ยนไป ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของคำไทย จากนั้นครูก็นำนักเรียนเข้าสู่บทเรียน

หรือก่อนที่จะให้นักเรียนเรียนเรื่อง “**นิด ๆ หน่อย ๆ**” ในหนังสือชุดทักษะสัมพันธ์ ครูอาจนำ “**มะหมี่**” มาให้ทายก่อน คือ

ความหนึ่งบ่เกรงกลัว	ผู้ใดเลยนา	(ความกล้า)
ความสองรอบรู้ไป	ทุกอย่าง	(ความรู้)
ความสวยงามผ่องใส	สวยเด่น จริงเอ๋ย	(ความสวย)
ความสี่แบ่งปันบ้าง	เอื้อเพื่อแก่กัน	(ความอารี)
ความหนึ่งนั่นถือดี	บ่ฟัง ไครนา	(ความหยิ่ง)
ความสองบ่จริงดัง	กล่าวไว้	(ความเท็จ)
ความสามมีจิตหวัง	หลีกเลี้ยง งานนา	(ความเกียจคร้าน)
ความสี่มีสิ่งใด	ไปแบ่งปันกันนา	(ความตระหนี่)

หลังจากตีปัญหาของมะหมี่สองบทนี้ได้แล้วก็จะได้ตัวละครทั้งสองฝ่ายของนิทานที่ซ่อนอยู่ในเรื่องสั้นเรื่อง นิด ๆ หน่อย ๆ คือ ฝ่ายดี ได้แก่ ความกล้า ความรู้ ความสวย และความอารี ส่วนฝ่ายร้าย ได้แก่ ความหยิ่ง ความเท็จ ความเกียจคร้าน และความตระหนี่ ต่อจากนั้นครูก็สอนเนื้อเรื่องในบทเรียนต่อไปได้

**2. ใช้หม่หม่ในชั้นของการสอน** มีหม่หม่บางบทที่หม่หม่ที่จะนำมาใช้ในชั้นของการสอนเพราะเป็นลักษณะของการอธิบาย เช่น ถ้าครูจะสอนเรื่อง “ภษษิต และคำพ้งเพย” ขณะสอนครูนำหม่หม่มาเล่น คือ

มีเหตุภ้ยรับป้ง	กับตน
จกปลอตทุกขภ้ยคดล	สุขล้า
ขึ้นปลอตยจกอับจน	ทุกขภ้ยง จรงแธ
ครวญไคร่ทุกวันย้า	อย้าได้ลิมตน
	<b>(กัณหไว้คักว่าแก)</b>
ไม่สนใจแต่งเนื่อ	ตัวตน
ผ้าห่อหุ้มกายสกันธ	ค่างพร้อย
มีทรภ้ยลิ่งเปรอปรง	ความสุข ย้งนอ
ปลอตทุกขจกใจโจรลิ่ง	ไม่รूमิลิน
	<b>(ผ้าขั้วร้วห่อทอง)</b>

จะเห็นได้ว่า หม่หม่สองบทนี้ นอกจากจะเล่นทหายเพื่อความสุขสนนแล้วยังมีเนื่อความเป็นเชิงอธิบายความหม่หม่ของภษษิต คำพ้งเพยที่กำลังเรียนอยู่ด้วย และในช่วงทหายของการเรียน ครูจะใช้วิธีประเมินผลการเรียนเรื่องนี้ด้วยการให้นักเรียนแต่งบททหายหม่หม่ในลักษณะข้างต้นก็จะคัก

**3. ใช้หม่หม่ฝึกทักษะทางภษษไทย** นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาจะต้องฝึกทักษะการใช้ภษษทั้งการพ้ง การพูด การอ่านและการเขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นวิชาบังคับส่วนวิชาเลือกเสรีจะมีเป็นบางวิชา ครูอาจนำการเล่นหม่หม่ไปช่วยในชั้นของการฝึกทักษะได้ เช่น ฝึกพ้งและพูด ด้วยการให้นักเรียนเล่นทหายหม่หม่ ฝึกอ่านบทร้อยกรองด้วยการอ่านบททหายหม่หม่ ฝึกการเขียนบทร้อยกรองด้วยการให้แต่งบททหายหม่หม่ ฝึกเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยการให้แต่งบททหายหม่หม่ที่เป็นภาพปริศนาและฝึกเขียนด้วยการเล่นหม่หม่ดังตัวอย่าง

สา หนึ่งบอกเขตไว้	ช้ดเจน	<b>(สสาม – เสสาม)</b>
สา หนึ่งพระก่อเกณท์	เรียกไว้	<b>(สากี – ลีกา)</b>
สา หนึ่งดงามเด่น	คียิ่ง แลเสย	<b>(สากอ – ลีสกา)</b>
สา หนึ่งชಾಯ้าให้	ชราชเจ้าอยุธยา	<b>(สาคี – ลีดา)</b>

กา หนึ่งเมายังล้ำ	เหลือเกิน	(กาชัญ - กัญชา)
กา หนึ่งสาวสวยเพลिन	เพริศแพรว	(กาญญ - กัญญา)
กา หนึ่งมักชวนเชิญ	ถามต่อ อิกนา	(กาชัง - กังขา)
กา หนึ่งดำก่อนแล้ว	เปลี่ยนได้ภายหลัง	(กาเศ - เกศา)
รู หนึ่งนางเท่านั้น	จึงมี	(รูตะ - ระตุ)
รู ลอบอิงมาลี	เร่งอ้าง	(รูณ - เรณู)
รู ครอบครองธานี	เมืองย่อย	(รูตะ - ระตุ)
รู มุ่งจ้องคิดล้าง	นุ่งห้องตนเสีย	(รูหา - ราหู)

4. การใช้歇หมี่ในการวัดและประเมินผล เมื่อสอนจบบทเรียนหนึ่งๆ หรือจบ การสอนแต่ละครั้ง ครูจะต้องวัดผลดูว่า นักเรียนมีความรู้และมีทักษะทางภาษาตามที่ตั้งจุด ประสงค์หรือไม่ “歇หมี่” ก็เป็นเครื่องมือในการวัดผลได้ดีทีเดียว เช่น ใช้การเล่น歇หมี่วัดผล ในวิชา “ประวัติศาสตร์คดี” ของระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ

ผู้หนึ่งชำนาญด้าน	ดนตรี	(พระอภัยมณี)
ผู้หนึ่งหลงสาวศรี	พี่น้อง	(พระลอ)
ผู้หนึ่งวุ่นวารี	ชิงนุช คินมา	(พระราม)
ผู้หนึ่งไปรยทานก้อง	ล่าสร้างผลบุญ	(พระเวสสันดร)
พิฆาตกุมภีร์ ดิน	ดับขันธ์	(ไกรทอง)
นางเปลี่ยนชื่อสองหน	ช่วยเว้า	(วันทอง)
เป็นหยอกก่อนเป็นคน	นามนั้นใครหนอ	(สังข์ทอง)
ล่าสอนกับหนุ่มหน้า	เช่นนี้นามใด	(ดอกทอง)

### ประโยชน์ของ歇หมี่ต่อการเรียนการสอน

1. ช่วยสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด ซึ่งจะช่วยให้เกิดสติปัญญาเพิ่มขึ้น
2. ช่วยเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ผู้ตาย เพราะบางครั้งคำทายนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เคย ทราบมาก่อนเลย

3. ช่วยให้สามารถจดจำศัพท์ได้โดยไม่ต้องท่อง เพราะการท่องศัพท์เป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่ายสำหรับผู้เรียน
4. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ถึงแบบแผนฉันทลักษณ์ของร้อยกรองโดยวิธีชิมชาบ
5. ช่วยยั่วยุให้ผู้เรียนเกิดความมานะพยายามที่จะเอาชนะปัญหาสร้างความมั่นใจให้แก่ตนเอง
6. ช่วยฝึกให้เป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอเพราะการทนายพระหมีได้นั้นจะต้องมีความรู้กว้างขวางพอสมควร
7. ช่วยลดความตึงเครียดในการเรียนเนื้อหาวิชา สร้างความเพลิดเพลินในการเรียนไม่เบื่อที่จะเรียนต่อไป
8. ช่วยให้จดจำความรู้ได้นานโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วจะยังช่วยให้จดจำได้นานแสนนาน

**ตัวอย่าง  
สระหมีชนิดต่าง ๆ**

**สระหมี ผัน**

ผันอักษรบทนี้	นายล จริงหนอ
หนึ่งซัดวัตตุลล	กีกก้อง
รุกขชาติรกลน	ดาษคีน แลเฮย
ปีตะมาตาน้อง	พีนันนามไฉน (ปว, ป่า, ป้า)

ผันอักษรบทนี้	จงทวย มาเฮย
หนึ่งฉาบสรรพวงค์กาย	ลูบไล้
แหล่งจอดเรือเรียงราย	อีกหนึ่ง นาพ้อ
หนึ่งซักชวนคนให้	ต่อสู้กับตน (ทา, ท่า, ท้า)

ผันอักษรบทนี้	อย่างไร พี่เอย
หนึ่งสืบเสาะแสวงไป	บ่หยัน
โรคติดต่อเป็นภัย	ชนม์ชีพ เราเฮย
สองคู่หนึ่งทำนายนั้น	ช่วยเว้าคำทาย (หา, ห่า, ห้า)

เย็นเย็นพัดเรื่อยเรื่อยฉิว  
เอกปลิวคูกติกพลิกคว่ำ  
โทซัดเมามัวหัวดำ  
อย่าช้าเห็นชอบตอบมา  
(ลม, ล่ม, ลัม)

## อะหะมี ผวน

สา โดปกครองสองครั้ง		(สาัญญ, สัญญา)
สา โดพูดฟังแก่นสาร		(สามนัม, สัมมนา)
สา โดสอนใจสำราญ		(สาสหนาต, ศาสนา)
สา โดเนงคราญก่อกศิกยักษ		(สาดี, สีดา)
สี โดมักให้ลูก		(สีมา, สามี)
สี โดปลูกให้อาหาร		(สีลา, สาลี)
สี โดให้พลังงาน		(สีระวาง, แสงระวี)
สี โดเมาท่านุญปุย		(สีล้า, ส้าลี้)
กา หนึ่งเสพสมไซรั	มีนเมา	(กาชญ, กัญชา)
กา หนึ่งข้าวเหนียวเดา	ต่วนแก่	(กาญญ, กัญญา)
กา หนึ่งมีนानเนา	ขันแข่ง กันพ้อ	(กาฬี, กีฬา)
กา หนึ่งรู้กาลแท้	หากรู้เร่งเฉลย	(กาลาญตัญ, กาลัญญาตา)
รี ดีเตะด้อยต่ำ	ด้วตน	(รีวา, รารี)
รี พร้าสวดเสกมนตร์	คำเข้า	(รีชีอ, ฤาชี)
รี โอภาสมณฑล	ทุกทวีป	(รีระ, ระวี)
รี ลูบฉีดเลือดเข้า	ออกให้ชีพยืน	(รีดี, ฤดี)

## อะหะมี ที่มีคำขึ้นต้นเหมือนกัน

สระอะบรพกาลเคยขานเรียก  
เคยสำเนียงพันธุ์พฤษไไพเพดไม้เถา  
เต้าตุมตั้งเต่งตึงนาคสิงเกล้า  
พอแหยเข้าฟุ้งปรืดฉีดน้ำมัน  
(นมนาง, นมแมว, นมสาว, นมหนู)

ผลหนึ่งเสียงกึกก้อง      กังวาน  
ผลหนึ่งกล่าวฉาดฉาน      เชื่องช้า  
ผลหนึ่งแก้มนงคราญ      เรืองเรื่อ เหลืองแสด  
ผลหนึ่งรีบมุ่งหน้า      ไปต้อยถอยหลัง

(มะตูม, มะพูด, มะปราง, มะดัน)

ผู้หนึ่งชำนาญด้าน      ดนตรี  
ผู้หนึ่งหลงสาวศรี      พี่น้อง  
ผู้หนึ่งวุ่นราวรี      ชิงนุช คีนนา  
ผู้หนึ่งโปรดทานก้อง      สำสร้างผลบุญ

(พระอภัยมณี, พระลอ, พระราม, พระเวสสันดร)

ปลาสองตัวคู่แล้ว      นามใด ท่านเฮย  
ปลาค่าเลิศวิไล      ยิ่งล้ำ  
ปลาคุยงเกินใคร      ลองเอ่ย ชื่อนอ  
ปลานำบัดโรคซ้ำ      ซอกเนื้อกายสกนซ์

(ปลาทุ, ปลาเงิน (ปลาทอง), ปลาเสือ, ปลาหมอ)

### ตะหมี่ ที่มีคำลงท้ายเหมือนกัน

รูปไม้รีมีรูอยู่ตรงกลาง  
ปวดท้องบ้างกินยานี้เห็นที่หาย  
ถ่ายเป็นเลือดเห็นที่ชีวีวาย  
อ่องง่ายง่ายทายชื่อสี่ซี่ช่องทาง  
(สตางค์แดง, ยาธาตุน้ำแดง, ลงแดง, สีแดง)

จังหวัดนี้มีเรือเหลือห้าลำ  
ไธระย้ายอดจัญไรไซเฉลย  
เรียกเมืองขึ้นที่พายแพ่แก๊กิเปรย  
วานเอื่อนเอ่ยเขาแน่นเจ้าแงชาย  
(นครศรีธรรมราช, ทรรราช, ประเทศราช, จักราช)